

Jakso 13: Kuinka ehkäistään polarisaatiota? Vieraina poliisin ennalta estävän toiminnan koordinaattori, ylikonstaapeli Pekka Alamommo/Lapin poliisilaitos, rehtori Niina Halonen-Malliarakis/Vesalan peruskoulu ja naapuruus- ja yhteisösovittelun asiantuntija sekä tietokirjailija Miriam Attias

Kuvaus

Tämän kaksiosaisen jakson teemana on polarisaatio ja siihen kytkeytyvät ilmiöt. Tässä jakson ensimmäisessä osassa kysytään, mistä polarisaatiossa on kyse ja miten se näkyy jokapäiväisessä arjessa. Lisäksi pohditaan, miten polarisaatiota voidaan ehkäistä. Mukana keskustelemassa ovat poliisin ennalta estävän toiminnan koordinaattori, ylikonstaapeli Pekka Alamommo Lapin poliisilaitokselta, rehtori Niina Halonen-Malliarakis Vesalan peruskoulusta ja naapuruus- ja yhteisösovittelun asiantuntija sekä tietokirjailija Miriam Attias. Tuovicastin tiimistä jälleen äänessä ovat Eeva Koivunen ja Ari Ewwaraye.

Jakson toinen osa keskittyy polarisaation ohella myös siihen kytkeytyviin ilmiöihin, kuten maalittamiseen ja vihapuheeseen. Jakso julkaistaan syksyn alussa.

Litterointi

On jälleen Tuovicastin aika ja seurassanne täällä studiossa olemme minä, eli sisäministeriön erikoissuunnittelija Eeva Koivunen ja strategiapäällikkö Ari Ewwaraye. Meillä on tällä kertaa käsillä kaksiosainen jakso, jonka teemana on polarisaatio ja siihen kytkeytyvät ilmiöt. Jakson ensimmäisessä osassa kysymme, mistä polarisaatiossa on kysymys ja millä tavalla se näkyy ihan arkisesti jokapäiväisessä elämässä. Jakson toisessa osassa laajennetaan teemaa ja puhutaan myös polarisaatioon kytkeytyvistä ilmiöistä, kuten vihapuheesta ja maalittamisesta. Lisäksi pohdimme, miten polarisaatiota ja siihen liittyviä ilmiöitä voidaan ehkäistä ja miksi se on tärkeää.

Tervetuloa myös meidän vieraille, eli täällä linjoilla kanssamme on poliisin ennalta estävän toiminnan koordinaattori, ylikonstaapeli Pekka Alamommo Lapin poliisilaitokselta, Vesalan peruskoulun rehtori Niina Halonen-Malliarakis. Viimeisenä mutta ei suinkaan vähäisimpänä meillä on vieraana myös naapuruus- ja yhteisösovittelun asiantuntija sekä tietokirjailija Miriam Attias, joka on aiemminkin ollut Tuovicastissa vieraana.

Hienoa että pääsitte kaikki linjoille meidän kanssa.

Polarisaatio on termi, joka on noussut viime vuosina vahvasti julkiseen keskusteluun, mutta polarisaation määrittely ei ole aivan yksinkertaista. Melko yleinen tapa kuvata polarisaatiota on, että kyse on tietynlaisen "me ja ne" -ajattelun vahvistumisesta ja siitä, että eri ryhmät ja niiden oletetut identiteetit ja ominaisuudet asetetaan vastakkain keskenään. Miten te ymmärrätte polarisaation? Mitä se on ja mitä se ei ole?" Eeva kysyy.

"Tämä me-ne ajattelu näkyy täällä koulussakin. Ajattelen, että polarisaatio ei ole arjen riitelyä vaan paljon suurempaa. Se on jokaisen tarvetta kuulua ryhmään, ja silloin kun se korostuu väärällä tavalla, niin siitä lähtee liikkeelle polarisaatio eli tarve olla jotain muuta kuin se toinen. Paljon arjessa on kuitenkin sellaista mikä väärinymmärretään polarisaatioksi. Usein ollaan vaan asioista eri mieltä, ja se ei ole sitä polarisaatiota," Niina Halonen-Malliarakis toteaa.

"Mä voisin lisätä tai olla eri mieltä. Polarisaatio on ryhmädynamiikkaan liittyvä juttu, joka lähtee vastakkaisasettelusta. Se lähtee käsityksestä, että me ja ne olemme erilaisia ja jonkinlainen kiila on lyöty ryhmien väliin. Silloin alamme menettää keskusteluyhteyttä ja alamme liukua toisistamme erilleen. Missä minä olisin Niinan kanssa eri mieltä, niin polarisaatio kyllä lähtee usein liikkeelle arjen riitelystä. Sen ei tarvitse olla mitään hirveän suurta, koska jos riidat eivät tule ratkaistuksi, niin ne polarisoivat vahvasti. Silloin kerätään

joukkoja, että saadaan tukea omalle mielipiteelle. Nämä ovat ryhmien välisiä tapahtumia, jotka kuuluvat tällaiseen ihmisten väliseen yhteisöön," Miriam Attias täydentää.

"Minä koitan myös miettiä polarisoitumisen ja konfliktin yhteyttä, että ovatko ne samaan aikaan havaittavissa vai eivätkö ole. Myönnän, että hetki sitten ajattelin vielä, että polarisaatio on konflikti, mutta näinhän ei olekaan. Olen uudella valolla nyt pohtimassa näitä asioita täällä poliisissakin," Pekka Alamommo toteaa.

"Joo, sehän on se ryhmäajattelu, mikä konfliktia värittää. Jos meillä on hirveän vahva käsitys siitä, keitä me olemme ja keitä muut ovat niin se aiheuttaa jännittyneisyyttä ja voi ruokkia niitä konflikteja," Miriam lisää.

"Miriam on aivan oikeassa, mutta minä ehkä ajattelin sitä, että meillä on erilainen tapa olla eri mieltä ja riidellä erilaisissa kulttuureissa. Monesti me pääsisimme pienellä avaamisella keskusteluyhteyteen, ettemme lähde siihen me-ne keskusteluun. Se tapahtuu esimerkiksi kouluissa helposti silloin, kun ei päästä siihen keskusteluyhteyteen. Huomaan korona-aikana, että kun emme keskustele liveinä, niin meille tulee todella kärjistyneitä tilanteita nopeasti ja nopeammin kuin aikaisemmin. Esimerkiksi väkivaltilanteita tulee nopeammin, koska välimaastosta puuttuu se havainnointi, että olemmekin jostain asiasta samaa mieltä. Mutta todellakin, ne pienetkin riidat saattavat olla suuri alku, kun ei päästä keskustelemaan," Niina täsmentää.

"Niinan mainitsemassa tilanteessa on tärkeää, että on läsnä ihmisiä, jotka eivät ole asemoituneet tässä tilanteessa. Se tunnistaminen tapahtuu silloin neutraalilla tavalla ja asioita päästään puuttumaan neutraalilla tavalla ja nopeammin," Pekka toteaa ja jatkaa: "Poliisikin joutuu usein näyttämään kaapille paikan ainakin väliaikaisesti ja paikka löytyy parhaiten silloin kun on riittävät tiedot, minkä perusteella toimitaan, ja poliisi on usein varmistamassa, että kaikkia tyydyttävä ratkaisu saadaan mahdollisimman pienin häiriöin. Ei pitäisi antaa tahtomattaan sellaisia signaaleja, että ollaan jommankumman puolella."

"Niina, puhuit siitä, että korona on kärjistänyt tilanteita. Mitä te näette teidän työssä, mitkä keinot mahdollistaa sen, että konfliktit käsitellään hyvin?" Miriam kysyy.

"Ajattelen, että koulussa kaikki asiat lähtee ennakoinnista. Meidän suurimpia valtteja on normaaliajassa ennakoiva työ, eli että päivittäin kiinnitämme heti huomiota pieniin asioihin aikuisten avulla. Muistutetaan, miten asioita ratkaistaan dialogisesti ja annetaan aikaa ja mahdollisuuksia keskustella ja purkaa tilanteita. Uskon myös, että lasten ja nuorten kanssa täytyy korostaa yhdenvertaisuutta. Vaikka olenkin rehtori, niin kaikki osallistujat ovat yhdenvertaisia välittämättä siitä kuka aloitti tai ei. Välillä ei täällä koululla kyetä ratkaisemaan näitä yksin, ja siksi on erittäin hyvä, että lisätään laajempaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja saadaan ulkopuolisia koulusta riippumattomia ihmisiä, jotka toteavat tämän ulkopuolelta niin, että tilanne tuntuu kaikille yhdenvertaiselta. Näkisin että jos olemme täällä ja korona jättää meidät niin me päästään hyvällä yhteistyöllä ja rakenteilla eteenpäin, mutta nyt meidän täytyy ottaa aikaa dialogille ja keskustelulle ja antaa lapsille ja nuorille ja heidän huoltajilleen työkaluja," Niina sanoo.

"Vahvistan tämän ennakoinnin tärkeyden. Korostan, että se ei tarkoita mitään rajoittamista, mutta yksi ennakoinnin tavoite on pitää yllä suhteita ja vuoropuhelua ilman, että mitään tilannetta vielä on. Siten saadaan myös kansalaisilta tietoa ja toiveita siitä, miten hoidetaan parhaiten velvoitteet, joita meille on asetettu. Sitten kun joku tilanne polarisoituu, niin meidän on luontevaa jutella ihan kaikkien kanssa," Pekka toteaa.

"Yhdenvertainen kohteluhan on oikeasti tosi vaikeaa. Kun maailmalla on jokin tilanne ja ihmiset ottavat ryhmästään riippuen siihen kantaa, nämä ovat usein vaistonvaraisia reaktioita. Sehän vaatii hirveästi itseltä,

että tunnustaa ja tunnistaa, että nyt kolahti meikäläiseen ja pystynkö edes olemaan tässä puolueeton? Sovittelu on opettanut minulle kuuntelun tärkeyden, siinä on kyse luottamuksen ja uskottavuuden rakentamisesta. Tämähän edellyttää, että myös viranomaisena voi olla haavoittuva ja myöntää, että minä en oikeastaan voi ratkaista tätä tai tiedä paremmin kuin te. Minä olen saanut opetellut tätä kansalaisjärjestöpuolella sovittelijana, koska siinä minulla ei ole mitään valtaa kehenkään. Minun on vain oltava luottamuksen arvoinen. Tavallaan polarisoitunut toimintaympäristö haastaa siihen, että pitää omaakin valtaa antaa pois, jotta ihmiset ottavat sitä itselleen ja osallistuvat omien asioidensa hoitamiseen," Miriam pohtii.

"Mulla syntyy sellainen ajatus, että jos katsotaan, miten yhteiskunta on kehittynyt, niin viimeiset vuosikymmenet ollaan menty yksilölähtöiseen lähestymistapaan. Kaikki virkatoimet kohdistuvat yksilöön ja ne pitää perustella suhteessa yksilöön. Mutta jos puhutaan polarisoitumisesta, niin silloin yksilöt kuuluvat erilaisiin ryhmiin. Kun meidän systeemimme on yksilölähtöinen, ja se on hyvä asia, niin se voi osin olla törmäystä, että meidän on tarpeen ottaa osaamisemme uudestaan se näkökulma, että tässä on myös ryhmiä jotka ovat, elävät ja liikkuvat ja vaikuttavat niihin yksilöihin. Meidän työmme kohde saattaa olla yksi oppilas, mutta hän on osa sitä luokkaa tai urheiluseuraa tai mitä ikinä," Ari pohtii.

"Haluaisin kuulla vielä tarkemmin, millä tavalla polarisaatio näkyy teidän työssä? Polarisaatiohan on siinä mielessä mielenkiintoinen, että konfliktissa tunnistat osapuolet, mutta polarisaatiossa se on hämmäisempää, ketkä tässä ovat osallisina. Oletteko tunnistaneeet polarisaatiota omassa työssänne? Onko se vahvempaa kuin aiemmin?" Eeva kysyy.

"Netissä pyöräminen on yksi virkatehtäviäni ja ainakin sosiaalinen media on yksi vahva alusta, jossa polarisaatiota tapahtuu ja jossa ei voida roolittaa näitä ihmisiä. Joskus ei edes tiedetä mistä tässä on edes kyse. Se alustana ruokkii ja kärjistää tilanteita niin helposti," Pekka toteaa.

Koulumaailmasta voin sanoa samaa. Olemme aina hieman myöhässä reagoimassa siihen, koska meillä ei ole tietoa, mitä he ovat eläneet läpi esimerkiksi viikonlopun aikana. Mutta jotenkin ajattelen myös, että meillä kaikilla on se sisäinen tarve kuulua johonkin ryhmään, jolla on myös erittäin paljon arvostusta. Me etsimme itsellemme sellaisen ryhmän, koska se on ihmisen luontainen tarve, ja olemme sen aatteiden takana. Sillä tavalla saamme itsellemme tilanteita, joissa rupeamme edistämään me-ne ajattelua jopa tiedostamatta, ja sitä tapahtuu nyt enemmän, kun ei päästä keskustelemaan. Ymmärrän sen tarpeen kuulua ryhmään, ja haluaisin, että me antaisimme sellaisen viestin, että saamme kuulua tällaisiin ryhmiin ilman, että se jakaa meitä. Se on se mikä puuttuu, kun puuttuu dialogi. Sinä saat kuulua erilaisiin ryhmiin. Eli varmasti tarvitaan identiteettikeskustelua. Aivan kuten Ari sanoit, olemme yksilöitä, mutta meillä on kauhea tarve kuulua ryhmään. Miten saamme tämän siirrettyä niin, että kuuluminen ryhmään on positiivista?" Niina pohtii.

"Täydentäisin ehkä vielä, että emme kuulu vain yhteen ryhmään ja moneen ryhmään kuuluminen on luonnollista ja normaalia," Eeva täydentää.

"Tuo tarve saada kuulua moneen ryhmään on olemassa, ja se on voimakas tarve eikä sitä voi poistaa. Syrjäytymisen ehkäisyssä tämä on avainasemassa tiedostaa. Jos ei hyväksytä hyviin asioihin mukaan, niin valinta voi ihmisen kannalta olla tosi huono. Osallistamiseen täytyy keksiä jatkuvasti ratkaisuja ja siihen, miten ihmiset saavat täyttää tätä omaa tarvettaan," Pekka sanoo.

"Tämä tuo vielä uuden haasteen. Meidän pitäisi tunnistaa sosiaalisen identiteetin vaikutus, mutta päästä kuitenkin henkilökohtaisten merkitysten tasolle siten, että ihmiset saavat itse päättää, mitä puolta he

haluavat omassa identiteetissään korostaa, että ei tulisi lokeroiduksi muiden toimesta johonkin," Miriam pohtii.

"Tuntuu siltä, että keskitytään paljon niihin ryhmiin ja ominaisuuksiin, ja jotenkin se rooli tuntuu kovin kapealta mikä minulle tai teille annetaan siinä dynamiikassa. Onko kyse siitä, että pitäisi pystyä näkemään roolin taakse ja pienin yhteinen nimittäjä? Esimerkiksi politiikassa tavoitteet voivat olla samat vaikka keinot olisivat erilaisia. Onko tuollaisesta ajattelusta hyötyä polarisaation torjunnassa?" Eeva kysyy.

"Näkisin että olemme hyviä löytämään yhteisen nimittäjän ja etsimään sitä konsensusta. Minusta se lähtee siitä, että osattaisiin olla sen erimielisyyden kanssa ja käydä niitä hankalia keskusteluja. Se olisi tärkeämpää. Poliitiikan tutkija Pasi Saukkonen on todennut, että jos ajatellaan politiikkaa yhteisten asioiden hoitamisena, niin se marginalisoi niitä, jotka ovat siellä reunoilla. Hänen ehdotuksensa on, että meidän pitäisi ajatella, että politiikka on erilaisuuden organisoimista. Silloin lähtökohta on, että olemme kaikki aika erilaisia ja me kuuntelemme kaikkien mielipiteitä ja siten voimme ratkaista asioita paremmin," Miriam vastaa.

"Tässä on paljon sellaisia juttuja, mistä voisimme jatkaa. Esimerkiksi se mistä Niina aiemmin puhui, eli se, että valtaan kuuluu mukaan se vastuu ja se, miten ne joilla on valtaa toimivat siten, että se ei synnytä kuiluja. Minä voin ajatella toimivani tosi neutraalisti, mutta jonkun mielestä minä edustan erilaisia asioita. Se on mielenkiintoinen näkymä siihen. Mutta kysyisin, että jos ja kun saisitte yhden asian muuttaa, niin millä tavalla tätä taklattaisiin? Miten voimme varmistaa, että jatkossakin voimme kuulua moneen ryhmään? Minkä asian muuttaisitte?" Ari kysyy.

"Sanon äkkiä siitä vallasta, että polarisoiminenhan on vallan ottamista itselle. Kun äänesi ei tule näkyviin yhteiskunnassa ja saat siihen tarpeeksi jengiä ajamaan sitä asiaa, niin se ääni tulee voimakkaammin esiin. Ja se ei ole pelkästään kielteinen asia, me tarvitsemme sitä myös. Ajattelen, että yksi asia minkä voisinkin muuttaa, on se, että ne, jotka ovat valta-asemassa, tiedostaisivat sen paremmin. Esimerkiksi Uuden-Seelannin pääministeri on erittäin taitava viestimään ja luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Hän tipputautuu sieltä norsunluutornista ja kertoo sellaista tarinaa, jossa selkeästi kuulee, että hän on systemaattisesti kuunnellut mitä ihmiset ajattelevat ja tuntevat ja millaisissa tilanteissa he ovat. Jos saisi yhden asian muuttaa, niin haluaisin, että tämä tiedostettaisiin ja luotaisiin paikkoja kuuntelemiselle. Ihmiset eivät yleensä odota, että kaikki ratkaisut annetaan valmiiksi. Se on jo todella paljon, että tulee kuulluksi," Miriam toteaa.

"Minullekin tuli ensimmäisenä mieleen tuo kuunteleminen ja se vaatii sitä aikaa, mistä puhuin aiemmin. Minä joudun päivittäin myöntämään, että olen väärässä ja pyytämään anteeksi. Sen oppii vain tekemällä ja vähän nöyrytyksellä. Inhimillisyys on hirveän tärkeä ominaisuus kenelle tahansa vallankäyttäjälle. Esimerkiksi tänään tein virhepäätöksen, ja totesin jälkikäteen, että en kuunnellut. Eli se, että tullaan vähän alaspäin ja tajutaan, että ollaan samanlaisia ihmisiä, mutta meillä on erilaisia tehtäviä. Kolmas asia on se, että laitetaan helposti ihmisiä kategorioihin. Haluaisin, että saadaan kuulua moneen ryhmään ja saisimme olla moninaisia," Niina sanoo.

"Yhtä tyhjentävää ratkaisua en osaa antaa, mutta viestintä ja siihen liittyvä kuunteleminen on erittäin tärkeää, ja se että viestintä tapahtuu selkokielellä. Yksi tärkeä asia on, että lisätään kaikkien toimijoiden polarisaatio-osaamista. Sen ansiosta ainoastaan pystytään oikeaan viestintäänkin ja voidaan kertoa asiat siten, miten ne ovat, ja väärää tietoa saadaan siten kitkettyä asiasta kuin asiasta. Tässä tuli kaksi, mutta olen aika reilulla tuulella," Pekka toteaa.

"Tässä vaiheessa kiitos paljon hyvästä keskustelusta ja jatketaan hyvää työtä," Eeva kiittelee.

"Kiitos! Tuntuu että olisimme voineet keskustella tästä vaikka kuinka kauan, mutta uskon että tässä on meidän kuuntelijoille paljon pohdittavaa," Ari sanoo.

"Tällaisten asioiden ratkaiseminen on joukkuepeliä. Sillä tavalla saadaan samanlainen työpakki jokaiselle, josta voidaan vetää niitä samoja työkaluja käyttöön," Pekka toteaa.

"Kuuntelijoillemme vielä tiedoksi, että myös seuraavassa jaksossa käsitellään polarisaatiota, ja lisäksi puhutaan maalittamisesta ja vihapuheesta. Jakso julkaistaan kuitenkin vasta syksyllä, joten tässä vaiheessa Tuovicastin tiimi toivottaa aurinkoista kesää!" Eeva sanoo.